

Stanisław Józef Bronisław Kasznica

Stanisław Kasznica, ps. Stanisław Wąsacz, Wąsowski, Przepona, Służa, Maszkowski, Borowski, Stanisław Piotrowski (ur. 25 lipca 1908 we Lwowie, zm. 12 maja 1948 w Warszawie)

– polski dowódca wojskowy, podporucznik Wojska Polskiego, podpułkownik i ostatni Komendant Główny Narodowych Sił Zbrojnych.

Był synem Stanisława Wincentego Antoniego Kasznicy, profesora i dwukrotnie rektora Uniwersytetu Poznańskiego i Amelii z Malawskich, córki Gustawa, wysokiego urzędnika. Był potomkiem pła Antoniego Trębickiego[1]. Z kolei jego dziadek, Józef, ur. 1834, był profesorem prawa encyklopedycznego i kanonicznego w Szkole Głównej w Warszawie, na UW i Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Ojciec, Stanisław był oprócz wykładowcy prawa także senatorem II RP. Wcześniej był przez władze carskie więziony na Pawiaku i w Cytadeli Warszawskiej, przez władze austriackie w Zamarstynowie oraz w 1939 przez Niemców w Poznaniu. Do 1912 rodzina mieszkała we Lwowie, następnie do 1918 w Dublinach koło Lwowa, w listopadzie 1918 przeniosła się do Nałęczowa, rok później do Warszawy, gdzie Stanisław Kasznica rozpoczął naukę w Gimnazjum Górskiego. Wiosną 1920 z rodzicami przeniósł się do Poznania, naukę kontynuował w Gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego, maturę złożył w 1927. Studia prawnicze ukończył na Uniwersytecie Poznańskim. W okresie studiów działał w korporacji akademickiej „Helonia” oraz był członkiem zarządu Bratniej Pomocy jako kierownik sekcji pożyczkowej i kierownik domów akademickich. Po trzecim roku studiów odbył służbę wojskową we Włodzimierzu Wołyńskim, ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy Artylerii, służył w 7. dak w Wielkopolsce w stopniu por. rez. Studia z tytułem magistra prawa ukończył w 1933, we wrześniu aplikował się w kancelarii adwokackiej Weinfeldta w Warszawie, w 1935 objął radcostwo prawne w garbarni Rogowskich w Gnieźnie. Przed wybuchem wojny zdał w Poznaniu egzamin adwokacki. Działalność polityczną rozpoczął w Obozie Wielkiej Polski. Od kwietnia 1934 działał w Obozie Narodowo-Radykalnym (ONR-ABC). Był członkiem wewnętrznej tajnej struktury ONR pod nazwą Organizacja Polska. 13 grudnia 1939 zawarł ślub z Reginą Niedźwiałowską, miał córkę Zofię (ur. 1940).

W stopniu porucznika brał udział w kampanii wrześniowej w 1939 (mobilizacja w sierpniu 1939), służąc jako oficer zwiadowczy a następnie dowódca I plutonu 2 baterii w 7 Dywizjonie Artylerii Konnej w składzie Wielkopolskiej Brygady Kawalerii pod dowództwem gen. Romana Abrahama. W armii gen. Tadeusza Kutrzeby walczył w bitwie nad Bzurą, spod Kutna przeszedł do Warszawy, bronił stolicy. Za walki te odznaczony został Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari.

Po klęsce działań wojennych nie poszedł do niewoli niemieckiej. Od października 1939 był w konspiracji jednym z czołowych działaczy tzw. Grupy Szańca (wojennej kontynuacji ONR-ABC), jednym ze współzałożycieli Związku Jaszczurczego, wojskowej organizacji zewnętrznej ONR organizując z ramienia ONR-ABC komisariaty cywilne. W Warszawie kierował łącznością Związku Jaszczurczego i Narodowych Sił Zbrojnych, jednocześnie był kierownikiem grupy prawno-administracyjnej i szefostwa administracji.

Po układzie scaleniowym z SN wszedł w lipcu 1943 w skład prezydium Tymczasowej Narodowej Rady Politycznej, będąc jednym z jej ośmiu założycieli. Stał wtedy na czele Wydziału Służby Cywilnej. Równolegle pełnił funkcję szefa administracji ogólnej Służby Cywilnej Narodu. Latem 1943 opracował jako kierownik szefostwa administracji SCN regulamin sądów kapturowych dla SCN.

Od lipca 1944 był zastępcą a później szefem Oddziału I KG NSZ (niescalonego z AK). W tym czasie wydał broszurę "Polska po wojnie". W pierwszych kilku dniach powstania warszawskiego walczył na Ochocie, skąd z ludnością cywilną wyszedł ze stolicy i wyjechał do Częstochowy. Od sierpnia 1944 był członkiem Rady Politycznej NSZ, szefem oddziału organizacyjnego NSZ. We wrześniu 1944 został mianowany komendantem Okręgu VIII Częstochowa NSZ.

W marcu 1945 objął funkcję zastępcy komendanta Obszaru Zachodniego, od kwietnia był p.o. komendanta tego Obszaru. Utworzył w jego ramach trzy organizacje konspiracyjne: Armię Polską (o charakterze wywiadowczym), Pokolenie Polski Niepodległej (w środowiskach akademickich Poznania i Gdańska) oraz Legię Akademicką (na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Od marca 1945 był także szefem Oddziału I KG NSZ, a w lipcu tego roku został mianowany szefem Rady Inspektorów. Następnie do sierpnia 1945 był inspektorem Obszaru Zachodniego NSZ wchodząc jednocześnie w skład Rady Inspektorów i dowódcą okręgu poznańskiego NSZ.

W sierpniu, po wyjeździe na Zachód Komendanta Głównego NSZ mjr./gen. bryg. NSZ Zygmunta Broniewskiego ps. "Bogucki", został p.o. Komendanta Głównego NSZ. Pełnił tę funkcję do lutego 1947. Od czerwca 1946 sprawował funkcję szefa wywiadu OP, a od końca tego roku był kierownikiem Komitetu Politycznego OP. Na przełomie lat 1946/1947 podporządkował resztki organizacji NSZ KG NZW. W poznańskim i pomorskim założył organizację Armia Podziemna (działała od wiosny do jesieni 1945). Ograniczała ona swą działalność do akcji propagandowych i zbierania informacji. Stanisław Kasznica nosił kilka pseudonimów: „Maszkowski”, „Przepona”, „Wąsał”, „Wąsowski”.

15 lutego 1947 został aresztowany przez UB. Świadkowie sąsiednich cel więzienia mokotowskiego wspominają o okrutnych zadawanych mu torturach. Wyrokiem z 2 marca 1948 sygn. Rs. 68/48 Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie pod przewodnictwem ppłk. Alfreda Janowskiego skazał go w procesie na czterokrotną karę śmierci, oraz na cztery kary więzienia, a także na kary dodatkowe - utratę praw publicznych, obywatelskich i honorowych oraz konfiskatę mienia i na zasadzie sumowania wyroków wymierzył mu karę łączną - karę śmierci i ww. kary dodatkowe. Wraz z nim skazano jeszcze kilka osób ze ścisłego kierownictwa podziemnych struktur narodowych, a w tym samym procesie Lecha Karola Neymana. Prezydent Bolesław Bierut nie skorzystał z prawa łaski. Wyrok wykonano 12 maja tego roku w więzieniu mokotowskim przez rozstrzelanie. O zamiarze wykonania wyroku rodzina nie została powiadomiona.

Ciała, zgodnie z panującymi zwyczajami, nie wydano rodzinie, lecz pochowano je w nieznanym miejscu. Świadek kpt. AK Stanisława Skalskiego świadczy, że mógł być on pochowany bezpośrednio na terenie więzienia mokotowskiego, a według badań archiwalnych w 2008 roku - na nowej kwaterze na cmentarzu cywilnym na Powązkach (Kwatera na Łączce). Jegoteczka osobowa przekazana została 14 października 1970 wraz z aktami 1322 skazanych z archiwum więzienia mokotowskiego do Komendy Wojewódzkiej MO. 30 września 1992 Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego uznał wyrok byłego WSR w Warszawie za nieważny. Jego grób symboliczny znajduje się na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie w Kwaterze "Na Łączce".

Brat przyrodni: o. Andrzej Kasznica (imię zakonne Krzysztof), klasztor Dominikanów, ul. Freta, Warszawa.

188

Odznaczenia: Krzyż Srebrny Orderu Wojennego Virtuti Militari, Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski (pośmiertnie, 2009), Krzyż Walecznych, Krzyż Narodowego Czynu Zbrojnego (pośmiertnie, 1993), Srebrny Krzyż Narodowego Czynu Zbrojnego z Mieczami (1944)

